

Patriotyzm Polaków

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2018 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W roku obchodów stulecia odzyskania niepodległości przez Polskę powróciliśmy do tematyki patriotyzmu i dumy z polskości, którą ostatnio zajmowaliśmy się dwa lata temu¹. W naszym sondażu² zapytaliśmy badanych, czy odczuwają dumę ze swojej narodowości oraz w jakich sytuacjach się to zdarza, ale także czy czasem wstydzą się, że są Polakami. Poruszyliśmy również kwestię patriotyzmu: czy respondenci uważają się za patriotów oraz jak rozumieją to określenie.

POCZUCIE DUMY I WSTYDU Z PRZYNALEŻNOŚCI NARODOWEJ

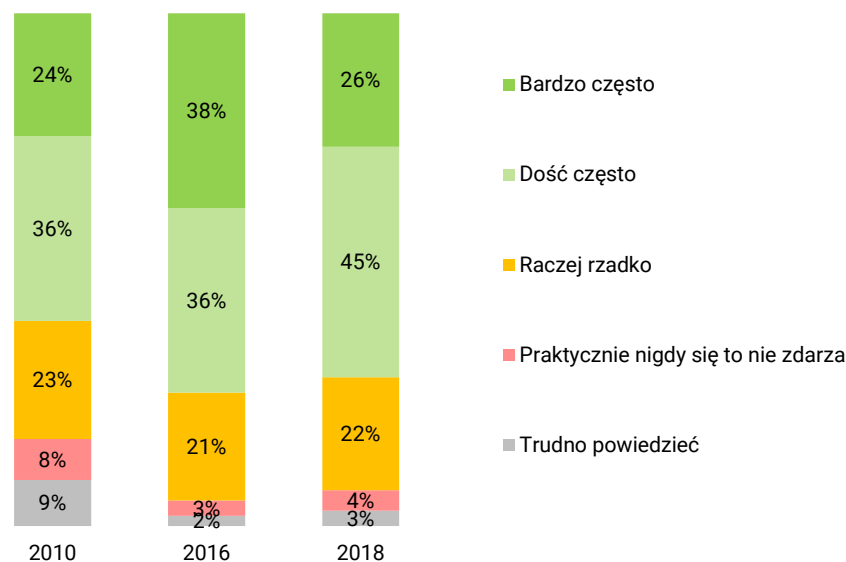
Zdecydowana większość badanych odczuwa dumę ze swojego pochodzenia narodowego co najmniej „dość często” (71%), przy czym ponad jedna czwarta (26%) deklaruje, że to uczucie towarzyszy im „bardzo często”. Jest to wyraźny wzrost od 2010 roku, gdy po raz pierwszy zadaliśmy pytanie w takiej formie.

Porównując tegoroczne wyniki z danymi z poprzedniego pomiaru (z roku 2016) można jednak powiedzieć, że duma z polskości uległa pewnemu osłabieniu – chociaż podobny odsetek badanych deklaruje, że zdarza im się ją odczuwać, to wyraźnie mniej odczuwa ją „bardzo często” (spadek o 12 punktów procentowych), a więcej – tylko „dość często” (wzrost o 9 punktów).

¹ Zob. komunikat CBOS „Między patriotyzmem a nacjonalizmem”, listopad 2016 (oprac. R. Boguszewski, A. Głowacki).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (338) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 28 czerwca – 5 lipca 2018 roku na liczącej 952 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. Czy i jak często zdarza się, że odczuwa Pan(i) dumę z tego, że jest Pan(i) Polakiem/Polką?

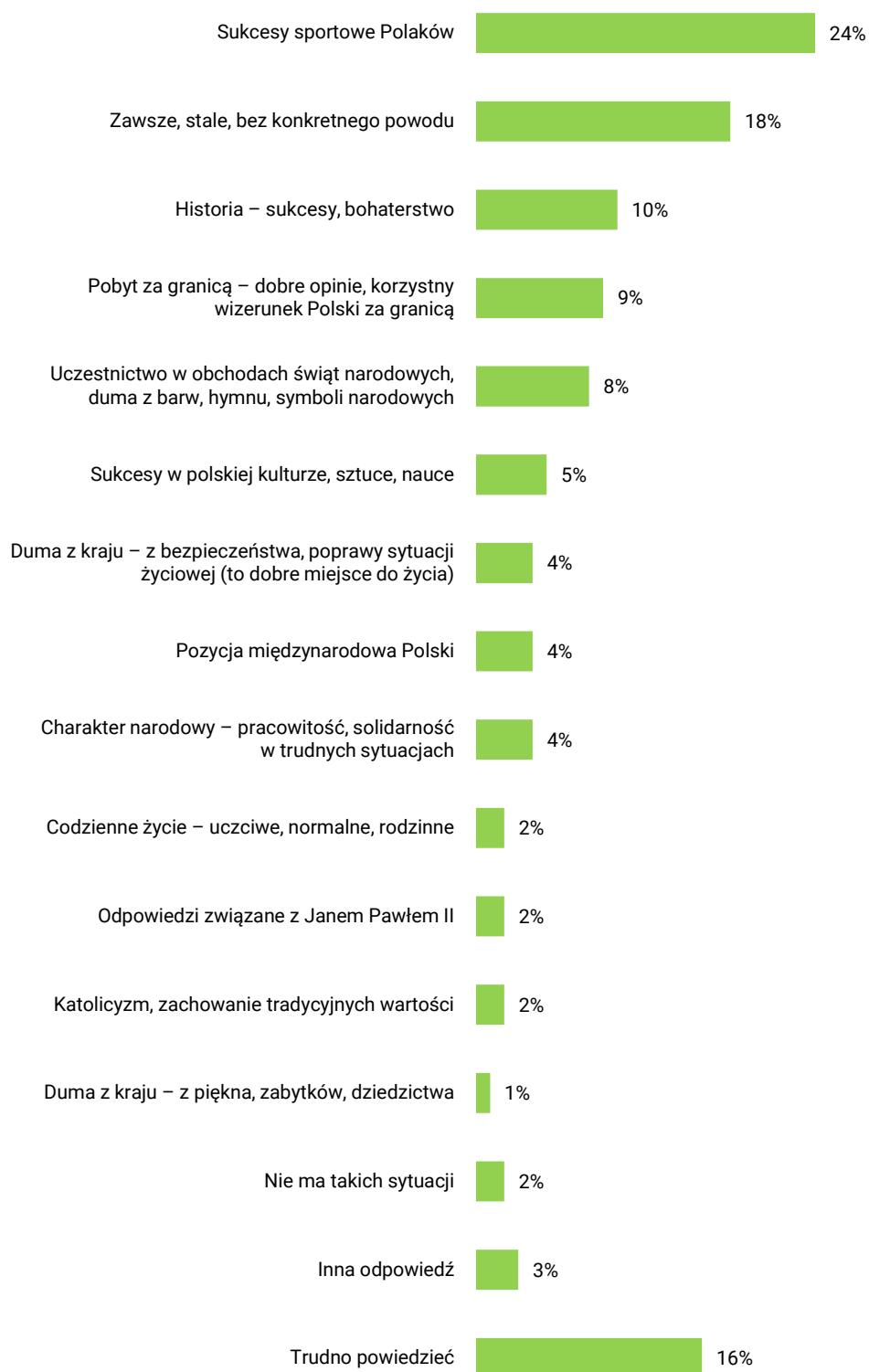
Odczuwanie dumy z polskości jest powiązane przede wszystkim ze zróżnicowaniem światopoglądowym. Częściej zdarza się ono badanym o poglądach prawicowych (81%) niż lewicowych i centrowych (po 66%), a także respondentom częściej uczestniczącym w praktykach religijnych (zob. tabelę aneksową 1).

Badanych, którzy odczuwają dumę z przynależności narodowej – nawet, jeśli zdarza się to rzadko – dopytaliśmy, w jakich sytuacjach się to dzieje.

Okazuje się, że duma z pochodzenia narodowego najczęściej związana jest z sukcesami w sporcie (24% badanych deklaruje, że właśnie wtedy ją odczuwa). Znaczący odsetek respondentów twierdzi, że nie potrzebuje specjalnego wydarzenia, by poczuć się dumnym ze swojego pochodzenia – odczuwa dumę na co dzień, stale (18%). Co dziesiąty deklaruje, że odczuwa dumę na wspomnienie polskiej historii i bohaterstwa Polaków (10%). Istotne sytuacje, w których bywamy dumni z pochodzenia, to także wyjazdy zagraniczne (9%) oraz obchody świąt narodowych i inne odwołania do symboli narodowych (8%). Pozostałe okoliczności są wskazywane relatywnie rzadko.

Trzeba przypomnieć, że te wyniki nie oznaczają, że to sport jest głównym źródłem dumy narodowej, a jedynie, że wydarzenia sportowe najczęściej katalizują to uczucie.

RYS. 2. Sytuacje, w których badani odczuwają dumę z tego, że są Polakami (N=880)

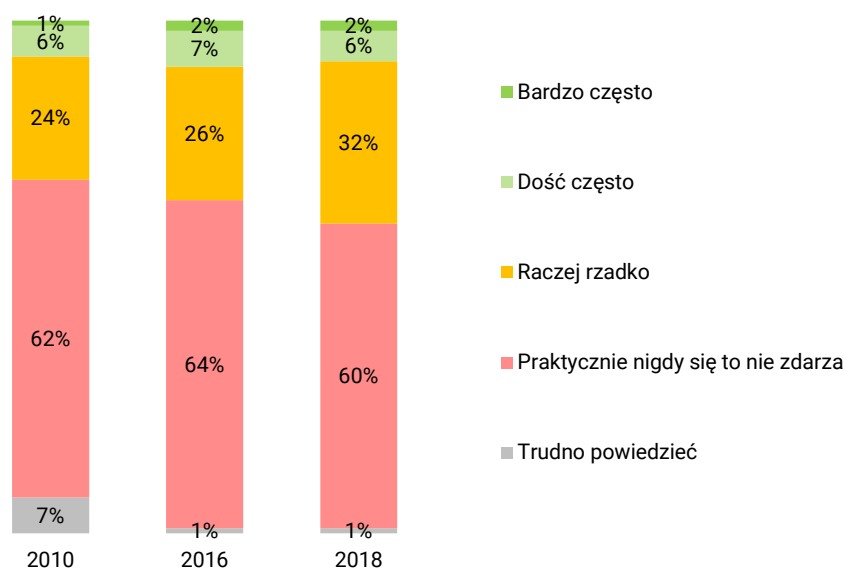

Procenty nie sumują się do 100, bo badani mogli wymienić dowolną liczbę sytuacji

Uczucie wstydu wynikającego z przynależności narodowej jest znacznie rzadsze, niż poczucie dumy. Co najmniej „dość często” wstyd związany z byciem Polakiem lub Polką odczuwa mniej niż jedna dziesiąta badanych (8%). Jednej trzeciej (32%) zdarza się to rzadko (o 6 punktów procentowych więcej niż w 2016 roku), a ponad połowie (60%) – właściwie nigdy. Generalnie są to wyniki zbliżone do tych z poprzednich pomiarów (w latach 2010 i 2016).

CBOS

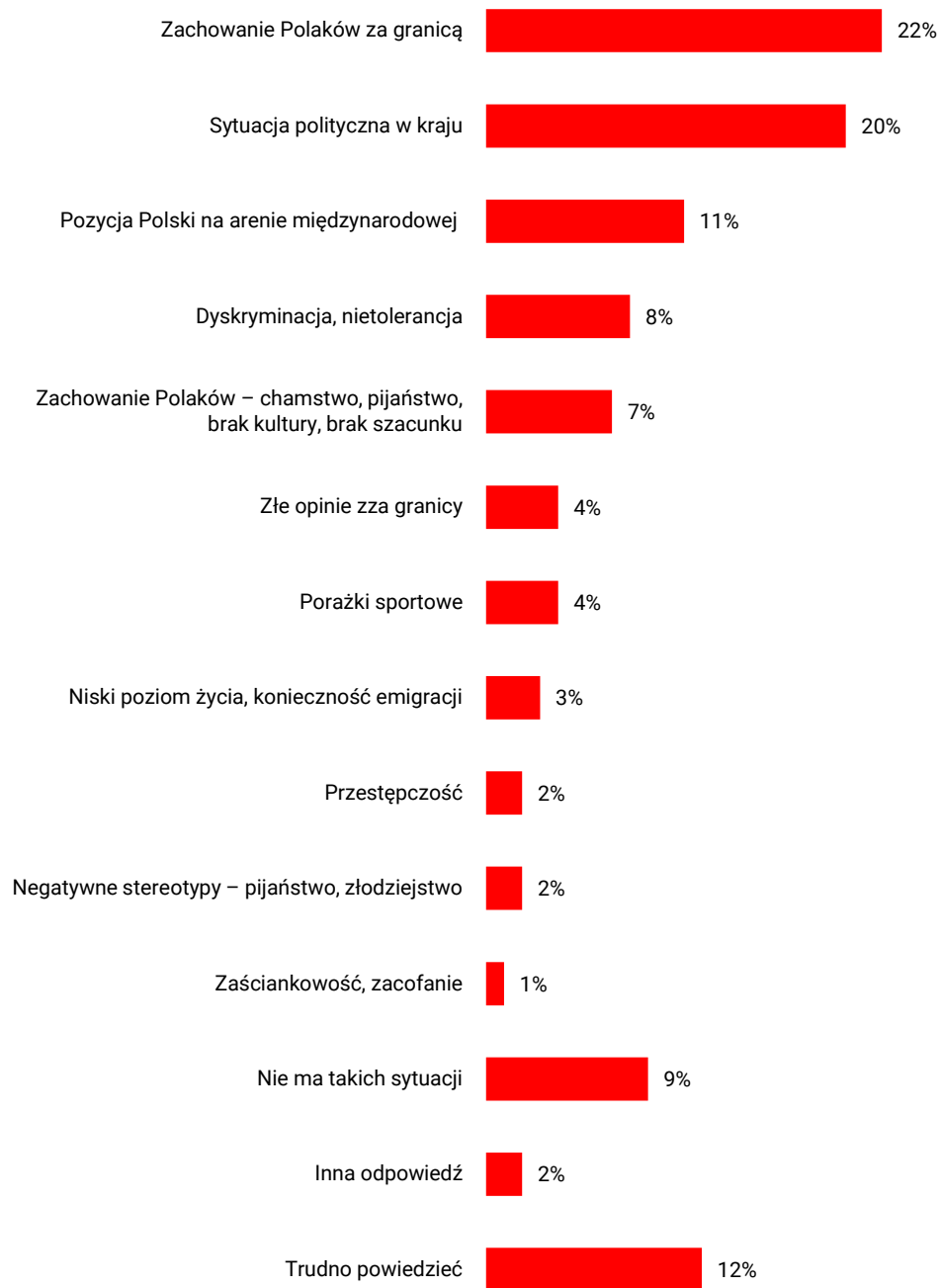
RYS. 3. Czy i jak często zdarza się, że wstydzi się Pan(i) tego, że jest Pan(i) Polakiem/Polką?

Wstyd z powodu bycia Polakiem lub Polką najczęściej odczuwają najmłodszy badani (19% respondentów w wieku od 18 do 24 lat – co najmniej „dość często”), uczniowie i studenci (16%), osoby uzyskujące najwyższe dochody *per capita* (ponad 2500 złotych – 13%), a także nieuczestniczące w praktykach religijnych (15%) oraz deklarujące poglądy lewicowe (17%).

Wśród powodów odczuwania wstydu związanego z narodowością najczęściej wymieniane są: zachowanie Polaków za granicą (22%), sytuacja polityczna w kraju (20%) i pozycja Polski na arenie międzynarodowej (11%). Znaczące odsetki respondentów wskazywały także przypadki dyskryminacji i nietolerancji w naszym kraju (8%) oraz niewłaściwe zachowanie Polaków – chamstwo, pijaństwo, brak szacunku do siebie nawzajem (7%). Inne odpowiedzi były relatywnie rzadkie.

RYS. 4. Sytuacje, w których badani odczuwają wstyd z powodu tego, że są Polakami (N=360)

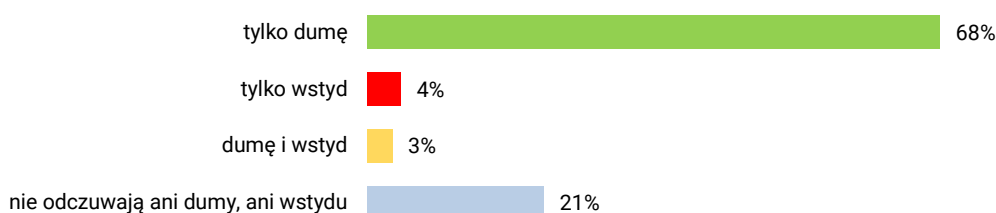
Procenty nie sumują się do 100, bo badani mogli wymienić dowolną liczbę sytuacji

Gdy rozpatrujemy dumę i wstyd łącznie okazuje się, że ponad dwie trzecie badanych (68%) często czuje dumę ze swojej narodowości, jednocześnie rzadko lub nigdy nie czując wstydu. Jedna piąta respondentów nie doświadcza emocji związanych z przynależnością narodową – nie jest ona dla nich źródłem ani dumy, ani wstydu.

Są to wyniki niemal identyczne, jak przed dwoma laty.

CBOS

RYS. 5. Odczuwanie dumy i wstydu z Polskością. Odsetki badanych, którzy co najmniej dość często odczuwają:

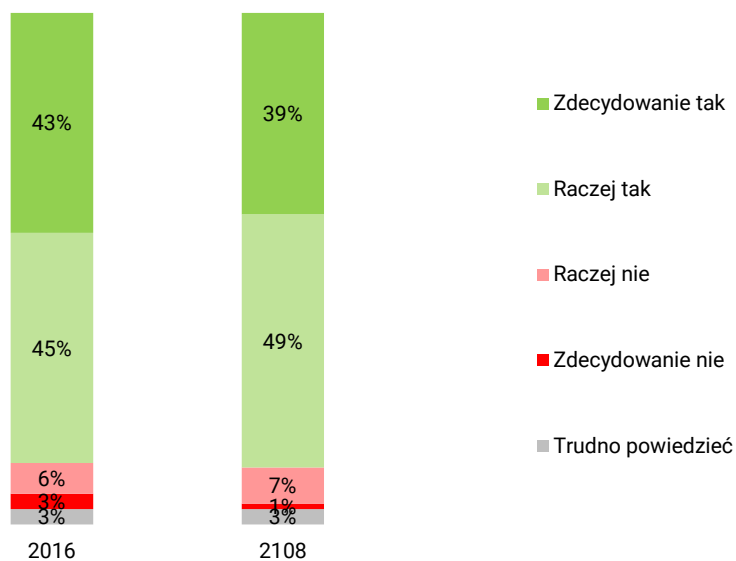
Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

CZYM JEST PATRIOTYZM?

Zdecydowana większość Polaków (88%) uważa się za patriotów, przy czym niemal dwóch na pięciu (39%) deklaruje to zdecydowanie. Odsetek badanych określających się w ten sposób jest identyczny, jak w 2016 roku.

CBOS

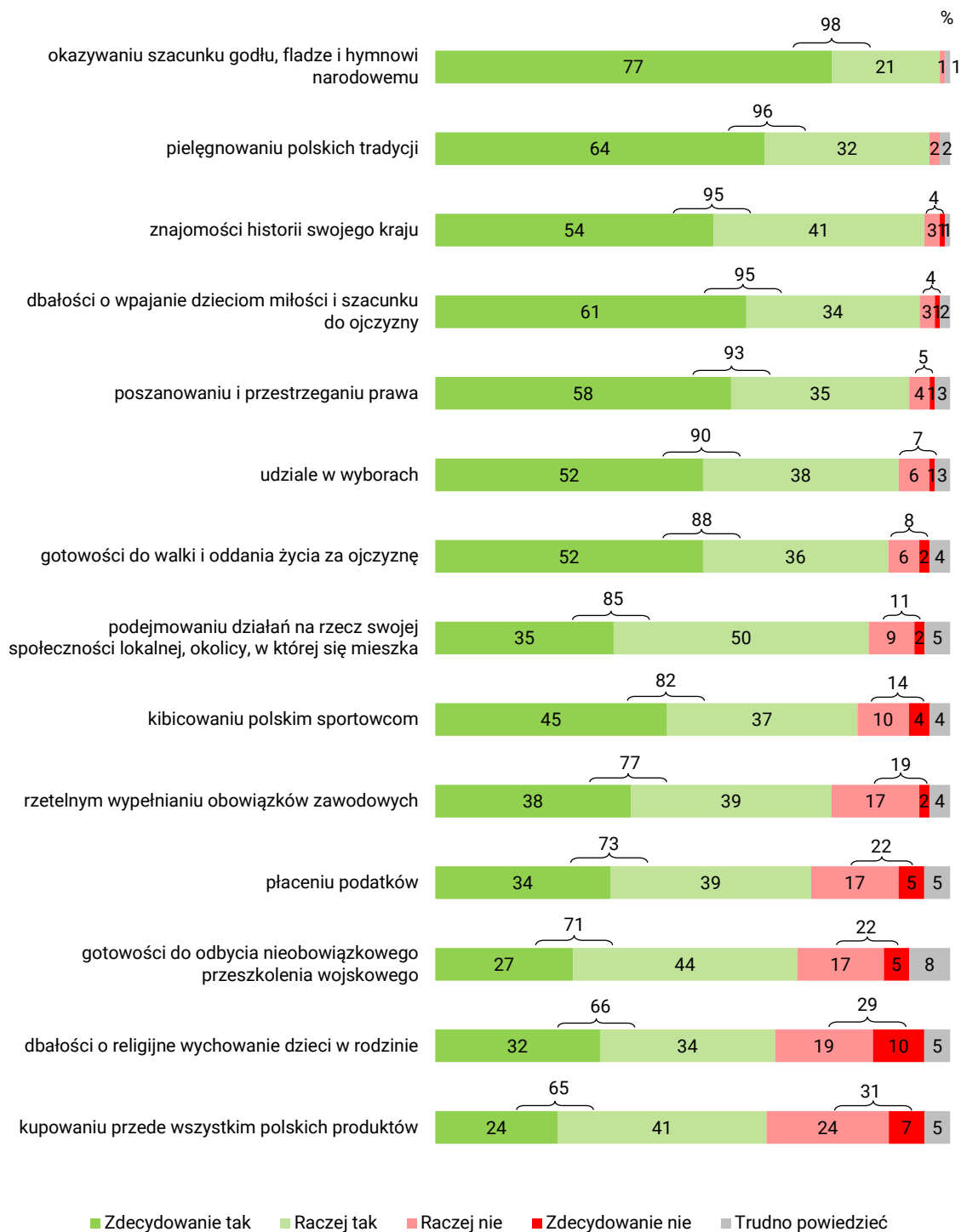
RYS. 6. Czy uważa się Pan(i) za patriot(k)ę?

Jak Polacy rozumieją patriotyzm, do którego tak chętnie się przyznają? Aby to sprawdzić, przedstawiliśmy badanym listę zachowań, mogących stanowić przejawy patriotyzmu, prosząc, by ocenili, czy, ich zdaniem, są one elementami tej postawy.

CBOS

RYS. 7. Patriotyzmowi nadaje się rozmaite znaczenia. Czy, Pana(i) zdaniem, patriotyzm polega na:

Respondenci niemal powszechnie twierdzili, że elementem patriotyzmu jest okazywanie szacunku godłu, fladze i hymnowi narodowemu (98%), pielęgnowanie polskich tradycji (96%), znajomość historii kraju (95%), dbałość o wpajanie dzieciom miłości i szacunku do ojczyzny (95%), poszanowanie i przestrzeganie prawa (93%) czy udział w wyborach (90%). Relatywnie najrzadziej byli skłonni przyznać, że częścią tej postawy jest także kupowanie przede wszystkim polskich produktów (65%) oraz dbałość o religijne wychowanie dzieci (66%, zauważalny trend spadkowy w stosunku do wyników z lat 2008 i 2016). Trzeba jednak podkreślić, że wszystkie wymienione zachowania zostały zakwalifikowane jako przejawy patriotyzmu przez większość badanych.

Ze względu na niewielkie zróżnicowanie wyników, warto spojrzeć także na odsetki zdecydowanego, bardziej jednoznacznego poparcia. W takim zestawieniu ponownie wygrywa okazywanie szacunku symbolom narodowym (77%), ale już pielęgnowanie polskich tradycji czy dbałość o wpajanie dzieciom miłości do ojczyzny zdobywają wyraźnie mniejsze poparcie (odpowiednio 64% i 61%). Kupowanie polskich produktów jako element patriotyzmu zdecydowanie określa mniej niż jedna czwarta badanych (24%), a jedynie nieco więcej za przejaw tej postawy zdecydowanie uznaje gotowość do odbycia nieobowiązkowego przeszkolenia wojskowego (27%), dbałość o religijne wychowanie dzieci w rodzinie (32%), płacenie podatków (34%) czy podejmowanie działań na rzecz swojej społeczności lokalnej (35%).

TABELA 1

Patriotyzmowi nadaje się rozmaite znaczenia. Czy, Pana(i) zdaniem, patriotyzm polega na:	2008	2016	2018
	odsetki odpowiedzi twierdzących*		
– okazywaniu szacunku godłu, fladze i hymnowi narodowemu	94 (69)	92 (69)	98 (77)
– pielęgnowaniu polskich tradycji	-	93 (60)	96 (64)
– znajomości historii swojego kraju	-	93 (59)	95 (54)
– dbałości o wpajanie dzieciom miłości i szacunku do ojczyzny	-	94 (72)	95 (61)
– poszanowaniu i przestrzeganiu prawa	90 (52)	91 (61)	93 (58)
– udziale w wyborach	87 (49)	90 (65)	90 (52)
– gotowości do walki i oddania życia za ojczyznę	90 (65)	88 (57)	88 (52)
– podejmowaniu działań na rzecz swojej społeczności lokalnej, okolicy, w której się mieszka	75 (30)	82 (41)	85 (35)
– kibicowaniu polskim sportowcom	70 (30)	81 (45)	82 (45)
– rzetelnym wypełnianiu obowiązków zawodowych**	75 (30)	82 (41)	77 (38)
– płaceniu podatków	68 (31)	78 (48)	73 (34)
– gotowości do odbycia nieobowiązkowego przeszkolenia wojskowego	-	-	71 (27)
– dbałości o religijne wychowanie dzieci w rodzinie	77 (44)	69 (38)	66 (32)
– kupowaniu przede wszystkim polskich produktów	-	67 (30)	65 (24)

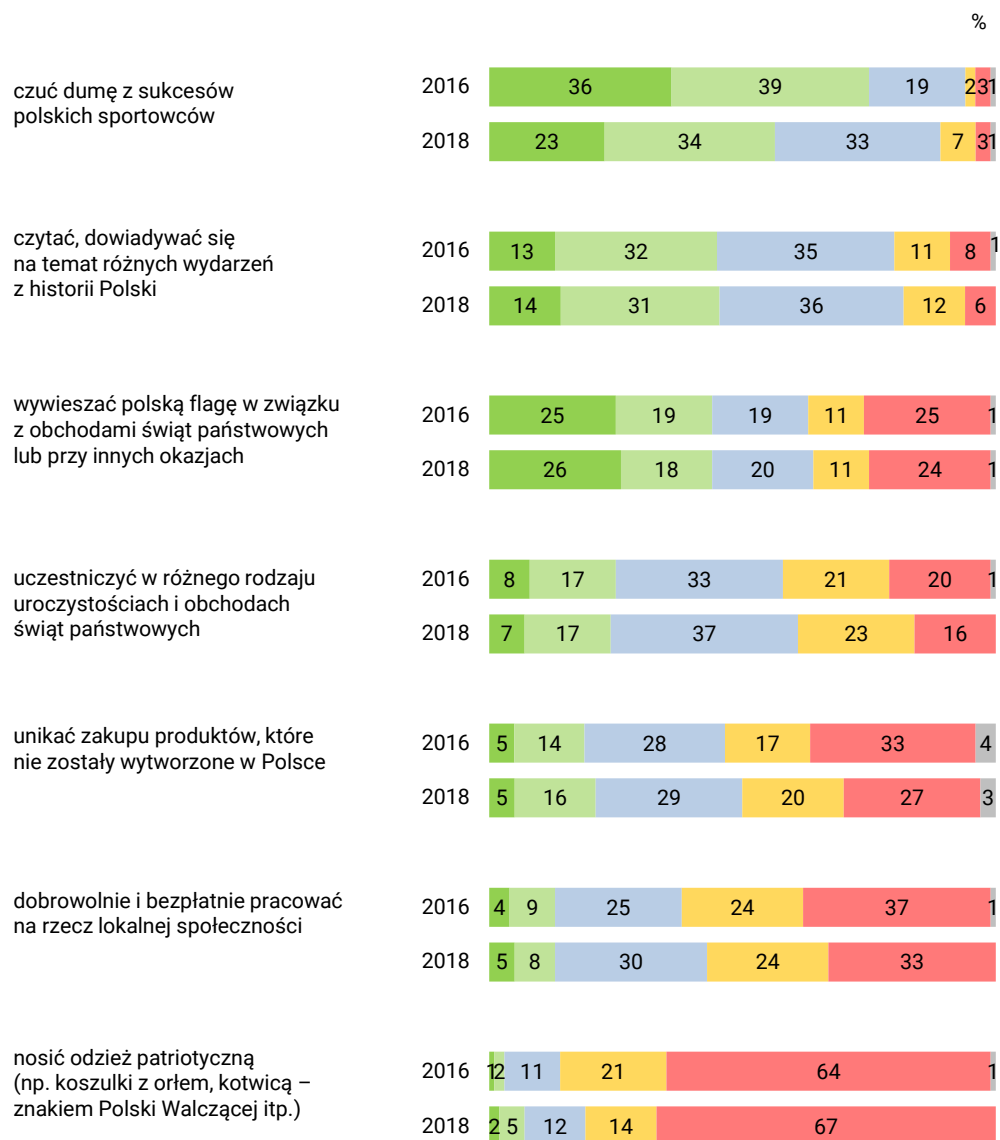
* W nawiasach podano odsetki respondentów zdecydowanie zgadzających się z przedstawionymi definicjami patriotyzmu

** W 2016 roku dodano określenie „rzetelnym”

Poza próbą rekonstrukcji społecznej definicji patriotyzmu interesowały nas także praktyki związane z tą postawą. Na jakie działania przekładają się deklaracje Polaków? Co w praktyce oznacza bycie patriotą?

CBOS

RYS. 8. Czy i jak często zdarza się Panu(i):

■ Bardzo często
 ■ Dość często
 ■ Od czasu do czasu
 ■ Bardzo rzadko, zdarzyło mi się raz lub dwa razy w życiu
 ■ Nigdy
 ■ Trudno powiedzieć

Okazuje się, że spośród zaproponowanych możliwości badany najczęściej zdarza się czuć dumę z sukcesów polskich sportowców. Ponad połowa (57%) deklaruje, że przydarza im się to co najmniej „dość często”. Trzeba jednak zauważyć, że częstość tego przejawu patriotyzmu wyraźnie zmniejszyła się od ostatniego pomiaru, a więc od roku 2016. Zapewne jest to związane z odmiennym kontekstem – dwa lata temu Polacy mieli świeżo w pamięci dobry występ reprezentacji Polski na Mistrzostwach Europy w piłce nożnej (badanie było przeprowadzone w październiku 2016). Z kolei tegoroczny sondaż miał miejsce niedługo po uzyskaniu znacznie słabszego wyniku na Mistrzostwach Świata. Biorąc pod uwagę istotną rolę sportu we wzbudzaniu uczuć patriotycznych można podejrzewać, że to niepowodzenie miało także pewien wpływ na opisane wyżej niewielkie osłabienie poczucia dumy narodowej Polaków.

Znaczna część badanych deklaruje, że często zdarza im się wywieszać flagę w związku z obchodami świąt państwowych lub przy innych okazjach (44%), a także dowiadywać się o różne wydarzenia z historii Polski (45%). Wyraźnie rzadziej respondenci uczestniczą w obchodach świąt państwowych (24% co najmniej „dość często”) i unikają kupowania produktów zagranicznych (21%). Najbardziej podejmowane działania to dobrowolna i nieodpłatna praca na rzecz lokalnej społeczności (13% co najmniej „dość często”) oraz noszenie odzieży patriotycznej (7%).

Większość Polaków odczuwa dumę ze swojego pochodzenia i uważa się za patriotów. Tylko niewielka część „dość często” wstydzi się swojej przynależności narodowej. Sytuacją, w której pozytywne nastawienie do polskości manifestuje się najczęściej, jest świętowanie sukcesów sportowych. Istotnymi elementami zarówno poczucia dumy narodowej, jak i postawy patriotycznej są, według badanych, także przywiązanie do barw narodowych oraz znajomość polskiej historii i tradycji. Dość znacząca część respondentów twierdzi również, że dumę z pochodzenia odczuwa zawsze, niezależnie od okoliczności.

Opracował

Antoni Głowacki